

ÚVODEM

Antologie Z dějin českého myšlení o literatuře je součástí komplexního projektu Ústavu pro českou literaturu AV ČR „Dějiny české literatury 1945-1990“ a má uživateli umožnit snazší přístup k některým významným, původně většinou jen časopisecky publikovaným textům, které dokumentují vývoj myšlení o literatuře a jejích funkcích a na něž se v příslušných kapitolách autoři Dějin případně odvolávají. Antologie přijala takovou periodizaci poválečného vývoje, na které se shodli tvůrci hlavního projektu (1945 – 1948 – 1958 – 1969 – 1990): vydávána je tedy ve čtyřech svazcích vymezených uvedenými letopočty.

V tomto druhém díle Antologie jsou shromážděny texty z let 1948-58. Editor usiloval o zařazení všech důležitých statí a o reprezentativní zastoupení všech podstatných diskusí, které sledované období přineslo na stránkách oficiálně vycházejících periodik. Literární život mimo oficiální instituce a oficiální komunikaci a literární život pounorového exilu v jeho prvních letech v této antologii zachycen není: v obou případech jde o svébytné a do značné míry uzavřené kontexty, jimž by měly být v budoucnu věnovány samostatné publikace. (Přesto byly do tohoto svazku zařazeny některé texty převzaté z exilových periodik, avšak pouze takové, které se nějakým způsobem dotýkají domácího literárního prostředí.)

Předkládaná publikace se však bohužel poněkud liší od původního řešení grantového projektu, v jehož rámci byla připravena. Vydavatel se v souladu s platným autorským zákonem rozhodl nezařazovat do knižního vydání antologie text proti vůli jeho autora, případně proti vůli dědiců. Přestože většina oslovených pochopila ediční záměr a velkoryse se rozhodla nebránit zařazení některých článků, s jejichž duchem a myšlenkami se jejich autoři dávno rozešli, v některých, sice ojedinělých, avšak bohužel závažných případech bylo nutno z tohoto svazku některé původně zařazené texty vypustit. Jde o statí Františka Kautmana *František Halas a mladá*

česká poezie (Kultura 2, 1958, č. 4) a *O některých otázkách naší literární kritiky* (Nový život 3, 1951, č. 3), dále o článek Jana Pilaře *O pravdě a realismu v literatuře* (Literární noviny 4, 1955, č. 49) a o stať Mojmíra Grygara *Teigovština – trockistická agentura v naší kultuře* (Tvorba 20, 1951, č. 42, 43, 44). Souhlas s uveřejněním své rozsáhlé stati *O sporech dědických* (Nový život 7, 1955, č. 12) nám bohužel neposkytl Milan Kundera, který tak dostal svému dávnému rozhodnutí nepublikovat své starší práce, přestože uvedenou stať je možno – měřeno dobovými souvislostmi a okolnostmi – považovat za výrazně progresivní. Z tohoto důvodu se editor nakonec rozhodl vypustit celý oddíl *O sporech dědických*, který v původním edičním návrhu kromě Kunderova zásadního textu zahrnoval též stati V. Nezvala, J. Šterna, J. Šotoly, J. Cetla a J. Brabce. Některé další stati bylo nutno vynechat vzhledem k limitovanému rozsahu publikace.

Záměrem editora a vydavatele rozhodně není skandalizovat autory zařazených textů, zvláště těch z přelomu čtyřicátých a padesátých let. Mnozí z nich později překonali své politické postoje z té doby a postupně se stali významnými odborníky a nezpochybnitelnými autoritami v různých literárněvědných disciplínách. (A pokud tento jejich vývoj nezaznamenává již tento svazek, nepochybně jej doloží třetí a čtvrtý díl naší antologie.)

První oddíl *Kdo nejde s námi...* přináší projevy nástupu brutálního stalinismu do našeho literárního života, kdy se ideologicky motivovaná kritická stať mohla stát doslova existenčním rozsudkem nad postiženými autory. Druhý oddíl *Z literárního života* sleduje nikoli militantní, přesto dobově příznačné texty z konce čtyřicátých a počátku padesátých let. Třetí oddíl *O Pavla Kohouta* nabízí průřez diskusí o Kohoutově poezii, kterou svým článkem v Hostu do domu vyvolal Jan Trefulka a v níž se poprvé veřejně ozvaly hlasy zpochybňující alespoň některá dogmata pounorové literatury. Čtvrtý oddíl *Co je to socialistický realismus a socialistická literatura* přináší doklady o tom, jak se s uvedenou otázkou pokusily vyrovnat mnohé významné osobnosti sledovaného období (některé zařazené články byly inspirovány statěmi zahraničních autorů, zvláště Todora Pavlova a Jana Kotta, což připomíná, že podobné problémy řešili ve stejné době literární historikové mnoha zemí tzv. socialistického bloku). Pátý oddíl *O literární kritice v období budování socialismu* alespoň v hrubých rysech naznačuje vývoj volné, ale zato permanentní diskuse nad otázkami poslání literární kritiky v čase budování „prvního spravedlivého“ společenského řádu. Šestý oddíl *Z druhého sjezdu* přináší některé diskusní příspěvky z II. sjezdu Svazu československých spisovatelů (1956), které spojuje dobově aktuální téma vyrovnávání se s literárním vývojem pounorového

období. (Nutno poznamenat, že II. sjezd SČS byl mimořádným okamžikem literárního života padesátých let a že jeho zastoupení v této antologii bohužel neodpovídá jeho významu: také v tomto případě by bylo adekvátní vydání samostatné publikace.) Sedmý oddíl *O Františka Halase* zaznamenává některé podstatné příspěvky do dlouhodobé diskuse o díle básníka, jehož se pokusil z literárních dějin vymazat Ladislav Štoll v nechvalně známé přednášce *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii* (1950), a jehož faktická rehabilitace, k níž došlo ještě během padesátých let, byla jednou z mála zřetelných porážek mocenskými pozicemi obdařených dogmatických dohlížitelů nad soudobým literárním životem. Osmý oddíl *Nová generace?* je bohužel rozsahově limitovaným výběrem pozoruhodných statí z generačního časopisu *Květen*.

Stejně jako v případě prvního dílu byla i koncepce tohoto svazku spoluurčena především příslušnými kapitolami *Dějin: znovu* na tomto místě zdůrazňují, že předkládaná antologie je jejich doplňkovým projektem. Fakt, že vychází dříve, je dán pouze pochopitelnými technickými důvody.

Michal Přibáň